

М. О. Шехавцов

аспірант кафедри педагогіки

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»

ХАРАКТЕРИСТИКА РІВНІВ СФОРМОВАНOSTІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ У КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ

Статтю присвячено розробці рівнів сформованості інформаційної культури студентів у контексті інформаційно-гібридної війни. Зазначено, що розвиток інформаційної культури в Україні під час інформаційно-гібридної війни передбачає формування у громадян інтелектуально-світоглядної готовності до обстоювання національних цінностей, захисту української національної ідеї. Визначено, що для проведення науково-педагогічної діагностики реального рівня сформованості інформаційної культури студентів в умовах інформаційно-гібридної війни необхідно розробити й охарактеризувати рівні сформованості інформаційної культури студентів у контексті інформаційно-гібридної війни. Було запропоновано трирівневу шкалу, яка складається з низького, середнього й достатнього рівнів сформованості інформаційної культури студентів, охарактеризовано кожний рівень окремо в умовах інформаційно-гібридної війни. Виявлено, що на низькому рівні студенти володіють базовими теоретичними знаннями про інформаційні ресурси, інформаційні системи, інформаційні технології, інформатизацію суспільства, проте вони не можуть адекватно аналізувати результат власної діяльності, порівнювати їх, самостійно корегувати стратегію переосмислення й оброблення отриманої інформації. На середньому рівні студенти повинні вміти використовувати інформаційно-освітні ресурси, проте вони не здатні створювати нові знання на основі отриманої інформації. На середньому рівні у студентської молоді зазначається недостатня наявність ціннісних орієнтацій національно-патріотичного позитивного ставлення на громадську і професійну діяльність; відчувається пасивність студентів щодо розкриття їхніх потенційних можливостей у самоосвіті і саморозвитку завдяки інформаційно-комунікативним технологіям. Цей рівень характеризується недостатньою наявністю вмінь і навичок студентської молоді використовувати інформаційно-освітні ресурси, інформаційні системи, інформаційні технології у професійній та навчальній діяльності, створюючи інноваційні освітні продукти. Критичне мислення в цих студентів також перебуває на недостатньому рівні, щоби формувати нові знання на основі отриманої інформації. Достатній рівень характеризується наявністю умінь і навичок самоаналізу отриманої інформації, здатністю до критичного переосмислення й оброблення отриманої інформації, умінням передбачити результат завдяки отриманій інформації на основі самоаналізу ціннісних морально-етичних знань. За достатнього рівня сформованості інформаційної культури студентська молодь в умовах інформаційно-гібридної війни виявляє на практиці здатність до інформаційної проникливості, уміння прогнозувати можливі наслідки на основі отриманої інформації, демонструє вміння якісно використовувати всі операції з дотримання їх послідовності, цілковите усвідомлення дій щодо критичного аналізу нової інформації.

Ключові слова: інформація, інформаційна культура студента, рівні інформаційної культури, інформаційно-гібридна війна.

Постановка проблеми. Останнім часом набувають актуальності проблеми формування інформаційної культури студентів саме в контексті інформаційно-гібридної війни, визначення ступеня розробленості в теорії та відображення у практиці педагогіки вищої професійної освіти, виявлення специфіки навчально-виховного процесу в умовах інформаційно-гібридної війни й ін.

Розвиток інформаційної культури в Україні під час інформаційно-гібридної війни передбачає формування у громадян інтелектуально-світоглядної готовності до обстоювання національних цінностей, захисту української національної ідеї. У цьому контексті головними напрямками та принципами інформаційної політики в Україні, які

мають сприяти розвитку демократичної інформаційної культури, є такі: забезпечення доступу громадян до інформації; створення національних систем і мереж інформації; зміцнення матеріально-технічних, фінансових, організаційних, правових і наукових основ інформаційної діяльності й ін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Усебічну розробку категорій «інформація», «інформаційне суспільство», а також інформаційне бачення багатьох явищ і процесів у світі запропонували у своїх наукових працях А. Бард, П. Бергер, З. Бжежинський, Н. Вінер, Д. Волгонов, Д. Гілмор, А. Гор, А. Кін, Г. Лассуел, Й. Масуда, М. Постер, Е. Тоффлер, С. Хантінгтон та ін.

Феномен інформаційної безпеки особистості, суспільства і держави комплексно вивчався ще з кінця минулого століття такими вченими, як: Р. Абдєєв, Е. Андрєєв, В. Брушлинський, Г. Грачов, О. Губарєв, О. Деркач, І. Завадський, С. Расторгуєв, А. Стрельцов, Д. Фролов, І. Шеремет та ін.

Аналіз науково-педагогічної літератури показує, що існує значна кількість наукових робіт на міждисциплінарному рівні щодо формування інформаційної культури студентів, але недостатньо досліджена проблема формування інформаційної культури студентів у певних умовах, визначення реального стану сформованості інформаційної культури студентів і можливих перспектив розвитку східноукраїнського регіону в контексті інформаційно-гібридної війни

Мета статті – розроблення й характеристика рівнів сформованості інформаційної культури студентів у контексті інформаційно-гібридної війни.

Виклад основного матеріалу. Проведення науково-педагогічної діагностики реального рівня сформованості інформаційної культури студентів у контексті інформаційно-гібридної війни потребує розроблення критеріальної бази дослідження, зокрема надання характеристики рівнів сформованості інформаційної культури студентів у контексті інформаційно-гібридної війни.

Для здійснення науково-педагогічної діагностики необхідно визначити поняття «діагностика», що є основним для нашої роботи.

Ключовими функціями педагогічної діагностики вважають оптимізацію процесу навчання; забезпечення в інтересах суспільства, правильне визначення результатів навчання; зменшення кількості помилок під час процесу навчання за критеріями, що були заздалегідь розроблені. Саме педагогічна діагностика дозволяє проаналізувати навчальний процес і визначити результати навчання. Діагностичною діяльністю називають процес, під час якого треба дотримуватися необхідних наукових критеріїв якості, учитель спостерігає за тими, хто навчається, та здійснює анкетування, обробляє дані спостережень і опитувань, повідомляє про отримані результати, щоби пояснити мотиви або передбачити процес навчання в майбутньому [2, с. 8].

Ми погоджуємося з тим, що головна мета педагогічної діагностики полягає в інформаційному забезпеченні системи управління навчальним процесом щодо вибору змісту й оптимальних методів навчання в конкретний момент навчального процесу [4, с. 125].

Перш ніж розробити критерії та показники сформованості інформаційної культури майбутніх учителів в умовах інформаційно-гібридної війни, нам варто визначити зазначенні поняття.

В «Українському педагогічному словнику» зазначено, що поняття «критерій» застосову-

ється для швидкої оцінки достовірності відмінностей у контрольній і експериментальній групах [1, с. 181].

У дослідженні вважаємо за доцільне дотримуватися наукової позиції вчених [3, с. 77], які розглядають поняття «критерій» як ширше за змістом, ніж поняття «показник», показник є складовою частиною критерію: ступінь вияву, якісна сформованість, визначеність критерію виражаються конкретними показниками.

За логікою нашого наукового дослідження нам необхідно докладно схарактеризувати окремо кожний рівень сформованості інформаційної культури студентської молоді в умовах інформаційно-гібридної війни. Ми пропонуємо трирівневу шкалу, яка складається з низького, середнього й достатнього рівнів сформованості інформаційної культури студентської молоді.

Низький рівень сформованості інформаційної культури студентської молоді в умовах інформаційно-гібридної війни, відповідно до мотиваційно-аксіологічного критерію, характеризується низькою мотивацією ціннісного національно-патріотичного позитивного ставлення до системи українських цінностей, поглядів, інтересів і рішень у життєво важливих сферах суспільної та державної діяльності студентської молоді в умовах інформаційно-гібридної війни; низькою потребою студентської молоді в саморозвитку та самовдосканаленні, прагненні осмислити власні потенційні можливості як громадянина української держави; низькою здатністю виявити завуальовану негативну інформацію, яка сприяє послабленню ціннісних орієнтирів української нації; відсутністю навичок критичного аналізу певної інформації; відсутністю стійких мотивів досягнення успіху, самореалізації у професійній і громадській діяльності.

Відповідно до інформаційно-процесуального критерію, низький рівень сформованості інформаційної культури студентської молоді відповідає низькому рівню базових знань про інформаційні ресурси, інформаційні системи, інформаційні технології, інформатизацію суспільства. У таких студентів цілком відсутня здатність до самостійного створення і вироблення нових знань на основі отриманої інформації. Критичне мислення студентів, які перебувають на даному рівні, також відсутнє.

За прогностично-діяльним критерієм низький рівень сформованості інформаційної культури студентської молоді характеризується відсутністю громадської активної позиції, мобільності, адаптивності в різних проявах інтеракції; уміння студентської молоді прогнозувати і критично ставитися до отриманої інформації не розвинені; не має потреби у протистоянні інформаційно-психологічному впливу. Такі студенти не володіють навичками інформаційної проникливості й уміннями

прогнозувати можливі наслідки на основі отриманої інформації.

На цьому рівні студенти володіють теоретичними знаннями про інформаційні ресурси, проте вони не можуть адекватно аналізувати результат власної діяльності, порівнювати його і самостійно корегувати стратегію переосмислення й оброблення отриманої інформації, використовуючи технології гарантування інформаційно-психологічної безпеки щодо інформаційно-психологічного впливу. Тому студенти з низьким рівнем інформаційної культури виконують й обробляють отриману інформацію за зразком або за певним планом чи шаблоном. Аналіз будь-якої інформації потребує індивідуального підходу до її переосмислення та рефлексії.

Середній рівень є базовим у формуванні інформаційної культури студентської молоді в умовах інформаційно-гібридної війни, він характеризується наявністю мотивації стосовно досягнення успіху, самореалізації у професійній і громадській діяльності; наявністю ціннісних орієнтацій на громадську і професійну діяльність.

На цьому рівні у студентській молоді зазначається недостатня наявність ціннісних орієнтацій національно-патріотичного позитивного спрямування на громадську і професійну діяльність; спостерігається пасивність студентів щодо розкриття їхніх потенційних можливостей у самоосвіті і саморозвитку завдяки інформаційно-комунікативним технологіям.

Цей рівень характеризується недостатнім розвитком умінь і навичок студентської молоді використовувати інформаційно-освітні ресурси, інформаційні системи, інформаційні технології у професійній та навчальній діяльності, створюючи інноваційні освітні продукти. Критичне мислення у цих студентів також розвинуто не настільки, щоби формувати нові знання на основі отриманої інформації.

Достатній рівень сформованості інформаційної культури студентської молоді в умовах інформаційно-гібридної війни характеризується вираженою стійкою мотивацією до ціннісного національно-патріотичного позитивного ставлення до системи українських цінностей, поглядів, інтересів, рішень у життєво важливих сферах суспільної та державної діяльності студентської молоді, особливо в умовах інформаційно-гібридної війни; усвідомленою потребою студентської молоді до саморозвитку та самовдосканалення, прагнення осмислити власні потенційні можливості як громадянина української держави.

На цьому рівні студентська молодь здатна повноцінно виявити завуальовану негативну інформацію, яка сприяє послабленню ціннісних орієнтирів української нації. Студенти відрізняються повним обсягом здобутих знань і вмінь щодо

роботи з інформаційними даними, застосування засобів інформаційно-комунікативних технологій у навчальній і професійній діяльності; здатністю до самостійного створення і вироблення нових знань на основі отриманої інформації, критично осмисленої.

За достатнього рівня сформованості інформаційної культури студентська молодь в умовах інформаційно-гібридної війни виявляє на практиці здатність до інформаційної проникливості, уміння передбачати можливі наслідки на основі отриманої інформації. Студенти демонструють уміння якісно використовувати всі операції, з дотриманням їх послідовності та цілковитим усвідомленням дій щодо критичного аналізу нової інформації.

Студенти повинні демонструвати вміння адекватно аналізувати результат власної діяльності, порівнювати його і самостійно корегувати стратегію переосмислення й обробки отриманої інформації, використовуючи технології гарантування інформаційно-психологічної безпеки від інформаційно-психологічного впливу. Такі студенти вміють протистояти будь-якому інформаційно-психологічному впливу з боку інформаційних каналів. Вони здатні робити адекватні і правильні висновки на основі отриманої інформації завдяки сформованому критичному мисленню.

Висновки і пропозиції. Нами розроблені й охарактеризовані рівні сформованості інформаційної культури студентської молоді в умовах інформаційно-гібридної війни. Було запропоновано трирівневу шкалу, яка складається з низького, середнього й достатнього рівнів сформованості інформаційної культури студентської молоді. На низькому рівні студенти володіють базовими теоретичними знаннями про інформаційні ресурси, інформаційні системи, інформаційні технології, інформатизацію суспільства, проте вони не можуть адекватно аналізувати результат власної діяльності, порівнювати його і самостійно корегувати стратегію переосмислення й обробки отриманої інформації. Тому студенти з низьким рівнем інформаційної культури виконують й обробляють отриману інформацію за зразком або за певним планом чи шаблоном.

На середньому рівні студентська молодь повинна вміти використовувати інформаційно-освітні ресурси й інформаційні технології для пошуку й отримання нової інформації, але створювати нові знання на основі отриманої інформації студенти нездатні. Студентська молодь демонструє недостатню здатність до інформаційної проникливості, уміння проектувати можливі наслідки на основі отриманої інформації.

Достатній рівень характеризується наявністю умінь і навичок аналізу отриманої інформації, яка формується, уточнюється, впливає на свідомість людини, знанням технологій критичного пере-

осмислення й обробки отриманої інформації; розвиненою здатністю передбачити результат завдяки отриманій інформації на основі проведення аналізу ціннісних морально-етичних знань, уявлень, ціннісного ставлення до отриманих відомостей.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів вирішення проблеми формування інформаційної культури студентів у контексті інформаційно-гібридної війни. Подальше науково-педагогічне дослідження буде спрямоване на здійснення експериментальної роботи й визначення реального стану рівня сформованості інформаційної культури студентів у контексті інформаційно-гібридної війни.

Список використаної літератури:

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376 с.
2. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика. Пер. с нем. Киев 4 Москва : Ингенкамп ; Педагогика, 1991. 240 с.
3. Козак Л. Критерії готовності майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2013. Вип. 1. С. 76–88.
4. Колгатін О. Педагогічна діагностика та інформаційно-комунікаційні технології : монографія. Харків : ХНПУ, 2009. 324 с.

Shekhavtsov M. Characteristics of levels of students' informational culture formation in the context of the information-hybrid war

The article deals with the search for developing levels of informational culture of students in the context of information-hybrid war. It is noted that the formation of information culture in Ukraine during the information-hybrid war involves the formation of intellectual and ideological readiness of citizens to uphold national values, to protect the Ukrainian national idea. It is determined for carrying out scientific and pedagogical diagnostics of real level of formation of informational culture of students in the conditions of information-hybrid war it is necessary to develop and characterize levels of formation of students' informational culture in the context of information-hybrid war. A three-level scale was proposed, consisting of low, medium, and sufficient levels of students' informational culture, and characterized each level individually in the context of an information-hybrid war. It is revealed that at a low level students have basic theoretical knowledge about information resources, information systems, information technologies, informatization of society, but they are not able to adequately analyze the result of their own activity, compare it and independently adjust the strategy of rethinking and processing the information obtained. At the intermediate level, students should be able to use information and educational resources, however, they are not able to create new knowledge based on the information obtained. At the intermediate level, there is a lack of value orientations of national-patriotic positive students' attitude to public and professional activity; students feel passive about opening up their potential in self-education and self-development through information and communicational technologies. A sufficient level is characterized by a sufficient level of ability to self-analyze the information received, a critical rethinking and processing of the information obtained, and a high level of ability to predict the result due to the information obtained through self-analysis of valuable moral and ethical knowledge. In accordance with the sufficient level of informational culture formation, student youth in the conditions of information-hybrid war demonstrates in practice the ability for information insight, the ability to design and build possible consequences on the basis of the information received, as they demonstrate the ability to use qualitatively all operations to follow their sequence and fully on critical analysis of new information.

Key words: information, informational culture of student, levels of informational culture, information-hybrid war.